

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Азоев Г.Л. Конкурентные преимущества фирмы / Г.Л. Азоев, А.П. Челенков / - М.: Тип.Новости, 2000. - 256с.
2. Белоусов В.Л. Анализ конкурентоспособности фирмы / В.Л. Белоусов // Маркетинг в России и за рубежом №5. - 2001
3. Балабанова Л.В., Холод В.В. Стратегічне маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємства. Навчальний посібник. - К.: ВД О.С., Барабась Д.О. та ін.] - К.: КНЕУ, 2006. - 527 с. «Професіонал», 2006.
4. Воронкова А.Е. Діагностика стану підприємства: теорія і практика: [Текст] монографія / А.Е. Воронкова [та ін.]. - Харків: ІНЖЕК, 2006. - 448 с
5. Дикань В.Л. Стратегічне управління: навчальний посібник / В.Л. Дикань, В.О. Зубенко, І.В. Токмакова, О.В. Маковоз, О.В. Шраменко. - К.: «Центр учбової літератури», 2013. - 272 с.
6. Должанський І.З. Конкурентоспроможність підприємства: Навч. посібник. / І.З. Должанський, Т.О. Загорна. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 384 с.
7. Шевельова С.О. Конкурентоспроможність молочного підкомплексу [С.О. Шевельова]. Монографія - Тернопіль: Збруч, 2001. - 408с.
8. Піддубна Л. І. Конкурентоспроможність економічних систем: теорія, механізм регулювання та управління: монографія / Л. І. Піддубна. - Х. : ІНЖЕК, 2007. - 368 с.
9. Піддубний І. Теорія конкурентоспроможності: сучасний стан і предметно-методологічні аспекти розвитку / І. Піддубний, Л. Піддубна // Економіка України. - 2007. - № 8. - С. 52-60.
10. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации: Учебное пособие. / Р.А. Фатхутдинов - М.: Изд-во Эксмо, 2004. - 544с.
11. Кныш М. И. Конкурентные стратегии: Учеб. пособие. / М. И. Кныш - СПб.: Б. и., 2000. - 284 с.
12. Портер М. Е. Конкурентное преимущество: Как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость / Майкл Е. Портер; пер. с англ. - М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. - С. 37
13. Клименко С.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Навчальний посібник. / [Клименко С.М., Дуброва Лозовский, Е. Стародубцева Б.. 5-е изд., перераб. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2007. — 495 с. — (Б-ка словарей "ИНФРА-М").
14. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А., Райзберг Л. Ш. Лозовский, Е. Стародубцева Б.. 5-е изд., перераб. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2007. — 495 с. — (Б-ка словарей "ИНФРА-М").
15. Хейс, Р. Стратегический менеджмент: учебник [Текст] / Р. Хейс, С. Уилрайт, Д. Кларк; пер. с англ. Н.И. Алмазовой. - М.: ООО «Издательство Проспект», 2003. - 32 с.
16. Тарнавська Н.П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика / Н.П. Тарнавська . - Тернопіль: Економічна думка, 2008. - 570 с.
17. Забелин П.В. Основы стратегического управления. / П.В. Забелин / - М.: Информационно-внедренческий центр «Маркетинг», 2008. - 195 с.
18. Хруцкий В.Є. Сучасний маркетинг / Хруцкий В.Є., Корнеева І.В., Автухова Е.Э. - М.: «Фінанси і статистика», 2004. - 461 с.
19. Головка-Марченко І. С. Сучасні підходи до розуміння сутності поняття "конкурентоспроможність підприємства" / І. С. Головка-Марченко // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2013. - Вип. 43. - С. 67-73
20. Прохорова В. В. Управління потенціалом конкурентоспроможності підприємств на засадах контролінгу: монографія / В. Прохорова, В. І. Чобіток; МОНМС України, Укр. інж.-пед. акад. - Х. : НТМТ, 2012. - 247 с. - Бібліогр.: с. 231-247

*Рецензент д.е.н., професор УІПА Прохорова В.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДУЗТ Боровик Ю.Т.*

УДК 657.471

DOI: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i50.53233>

ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

*Лисьонкова Н.М., к.е.н., доцент,
Буряковська І.О., студентка (УкрДУЗТ)*

Розглядаються зміст і відмінність понять «ресурси», «витрати». Встановлено взаємозв'язок процесів використання ресурсів підприємства і управління витратами, визначено функціональні елементи управління витратами. Викладена концепція адаптивно-функціонального підходу, який

застосовується для вдосконалення управління витратами з метою підвищення ефективності використання ресурсів підприємства.

Ключові слова: ресурси, витрати, управління витратами, адміністративно-функціональний підхід, функціональні елементи.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ЗАТРАТАМИ

**Лысенкова Н.Н., к.э.н., доцент,
Буряковская И.А., студентка (УкрГУЖТ)**

Рассматриваются содержание и отличие понятий «ресурсы», «затраты», «расходы». Установлена взаимосвязь процессов использования ресурсов предприятия и управления затратами, определены функциональные элементы управления затратами. Изложена концепция адаптивно-функционального подхода, который рекомендуется применять для совершенствования управления затратами с целью повышения эффективности использования ресурсов предприятия.

Ключевые слова: ресурсы, затраты, расходы, управление затратами, административно-функциональный подход, функциональные элементы.

DETERMINATION OF EFFECTIVE COST MANAGEMENT SYSTEM

**Lysinkova N.N., Candidate of Economic Sciences, associate professor,
Buryakovskaya I.A., student (USU of RT)**

We consider the content and contrast the concepts of "resources", "costs". The interrelation of processes and use of resources of the enterprise cost management, defined functional elements of cost management. It outlined the concept of adaptive-functional approach, which the authors recommend the use for improving cost management in order to increase resource efficiency of the enterprise. In the current circumstances, the enterprises increasingly acute problem arises efficient use of resources. In these circumstances, the increasing role played by the improvement of cost management company.

The process of creating products in the enterprise connected with involvement in a variety of economic resources. Resources are certain economic opportunities: the means of production, which may be involved to create wealth; conditions of production; objects of labor. They all exist prior to the economic activities and determine the possibility of creating products in the definition-divided scale.

To create a production are utilized, not all but only some of economic re-SOURCE certain volumes. This volume is usually expressed through the category of "Difficult-you." Therefore, more efficient use of resources of the enterprise is the result of improving the management of expenses.

Keywords: resources, costs, expenses, cost management, administrative and functional approach, functional elements

Постановка проблеми. У сучасних умовах перед підприємствами все більш гостро постає проблема ефективного використання ресурсів. У процесі розвитку конкуренції на ринку норма прибутку знижується. Зважаючи на це все велику роль відіграє вдосконалення управління витратами підприємства.

Процес створення продукції на підприємстві пов'язаний із залученням до нього різних економічних ресурсів. Ресурси являють собою певні економічні можливості: засоби виробництва, які можуть бути задіяні для створення благ; умови виробництва продукції; предмети праці. Всі вони існують до початку економічної діяльності і визначають можливість створення продукції в певних масштабах.

Для створення продукції застосовуються не всі, а лише окремі економічні ресурси в певних обсягах. Цей обсяг зазвичай висловлюють через

категорію «витрати». Отже, підвищення ефективності використання ресурсів підприємства відбувається в результаті вдосконалення процесу управління витратами.

У сучасній економічній літературі представлена велика кількість публікацій, присвячених питанням змісту, організації, вдосконалення управління витратами. Однак, на жаль, у економістів немає єдиної думки з питання про сутність категорій «витрати» і «управління витратами». Це можливо пояснити тим, що поняття «витрати», є нерідною для української економіки, а перекладені з англійських слів «costs», «input», «expenses» і у всіх публікаціях інтерпретуються як єдине слово «витрати», що в свою чергу призводить до термінологічної плутанини. [2. С. 226; 3. С. 160].

Взаємозв'язок категорій «ресурси», «витрати», полягає в тому, що ресурси – це

потенційний стан (можливості, які можуть бути задіяні в процесі створення благ); витрати – це реалізовані можливості виробництва; перехідний стан від можливостей до їх втілення.

Саме вплив на витрати визначає ступінь успішності та раціональності використання ресурсів, отже, визначає рівень ефективності використання ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливою проблемою у сфері управління витратами є відсутність єдиного підходу до тлумачення терміну «управління витратами». Так в працях І.Бланка, О.Орлова, Г.Партіна, Ю.Погарелова, О.Терещенко відображені погляди авторів на сутність витрат, що зводиться до якогось єдиного аспекту управління підприємством – обліку [4], бюджетування [6], стратегічного управління [7] та планування контролю [8. С. 23],

Л.В.Бандурин, С.І.Басалай, І.Л.Лі розглядають управління витратами як складову частину управління активами підприємства і розуміють, як уміння скорочувати використання ресурсів і збільшувати віддачу [10. С. 26].

Система оперативного управління оборотними активами підприємства повинна бути орієнтована на скорочення витрат і підвищення ефективності використання ресурсів.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Незважаючи на значні досягнення в теорії та практиці управління витратами існують розбіжності щодо трактування сутності витрат, побудови їх класифікацій в залежності від цільового призначення, оцінки ефективності їх формування та впливу на цільові економічні показники діяльності підприємства.

Метою статті є визначення ефективності системи управління витратами на базі адаптивно-функціональної системи управління.

Виклад основного матеріалу. Економісти часто пов'язують управління витратами з такими категоріями, як «калькуляція», «бухгалтерський облік», «управлінський облік» [4]. Проте облік дасть лише інформацію про стан витрат підприємства.

На думку В.І.Скоромніка, [5] управління витратами має здійснюватися в процесі прийняття рішення в момент фактичного здійснення витрат, коли може бути враховано дію витратоутворюючих факторів.

Управління витратами, як будь-який процес управління господарськими процесами, має включати аналіз, планування, контроль, облік і регулювання залучених економічних ресурсів (Рисунок 1), в результаті здійснення яких відбувається використання економічних ресурсів і перетворення їх у блага – здійснення витрат.

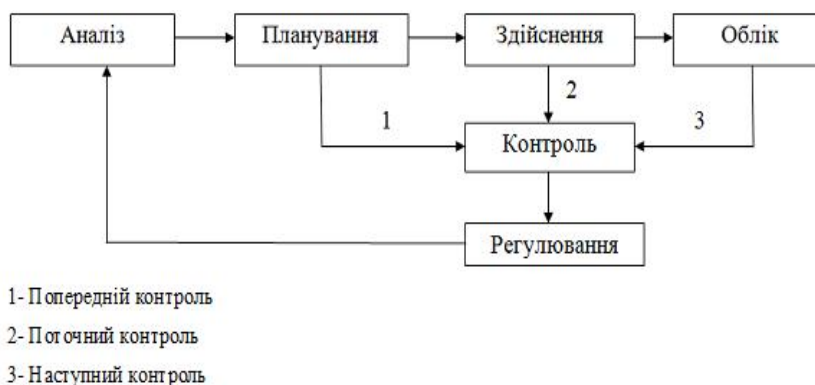

Рис. 1. Взаємозв'язок функціональних елементів процесу управління витратами

Аналіз являє собою метод наукового і практичного пізнання, заснований на уявному виділенні і розгляді окремих сторін, властивостей, складових частин (елементів) цілого [3. С. 21]. Він служить відправною точкою прогнозування, планування, управління об'єктам.

Планування – це процес розробки плану, етап управлінського циклу [3. С. 435]. Отже, результатом планування є план – одна з форм управлінського рішення, результат планування у вигляді комплексу заходів, об'єднаних спільною метою, які необхідно виконати в певній послідовності і у встановлені терміни.

Контроль – одна з функцій управління, яка являє собою здійснюваний суб'єктом управління комплекс заходів спостереження за підготовкою, прийняттям та ходом реалізації управлінських рішень, а також перевірки фактичного стану об'єкта управління [3. С. 246].

Невід'ємним функціональним елементом процесу управління витратами є облік споживчих ресурсів. В Україні основним видом обліку є бухгалтерський облік – упорядкована система збору, реєстрації та узагальнення інформації в грошовому вираженні про майно, зобов'язання організації та їх русі шляхом суцільного,

безперервного і документального обліку всіх господарських операцій.

За кордоном господарюючі суб'єкти здійснюють управлінський облік, який, за визначенням Національної асоціації бухгалтерів США, являє собою «процес ідентифікації, вимірювання, накопичення, аналізу, підготовки, інтеграції та передачі фінансової інформації, що використовується управлінським персоналом для планування, оцінки і контролю за виробничою діяльністю та ефективністю використання ресурсів» [3. С. 646].

Облік, як елемент процесу управління витратами повинен забезпечувати інформацією керівництво підприємства для прийняття своєчасних рішень. Він є основою регулювання (завершальна стадія) процесу управління, в ході якого повинен коригуватися процес використання ресурсів.

В рамках економіки окремого підприємства чи національної економіки можливості впливу на обсяг наявних ресурсів, як правило, обмежені (наприклад, сформованими умовами, технологією виробництва та ін.). Тому видається доцільним дослідження, спрямоване на пошук відповіді на питання про підвищення ефективності використання наявних ресурсів. При цьому цільову функцію слід визначити як вирішення питання про максимізацію співвідношення результатів і ресурсів, яке виникає в процесі управління виробництвом через вплив на рівень, склад і структуру витрат.

Зазвичай ефективність трактують як ступінь порівняння результатів з витратами. Ефективність може розглядатися також як система показників, що характеризують рівень використання виробничих потужностей, а в досягненні цілей управління при мінімальних небажаних наслідках або витрат [3. С. 775]. Ефективність економічної діяльності визначається як максимальний результат при даному рівні витрат або мінімізації витрат при даному результаті.

І.І. Мазур, В.Д. Шапіро, Н.Г. Ольдерогс розглядають ефективність як комплексне поняття, що представляє собою характеристику системи з погляду якості, результативності та своєчасності досягнення її цілей, розвитку системи в запланованому напрямку при виконанні певних критичних показників і обмежень, що описується такими характеристиками, як доцільність, результативність, якість, корисність та інше [11. С. 176]. На думку названих авторів, ефективність менеджменту як керуючої системи в широкому сенсі – це доцільність і якість управління, яке націлене на кращу результативність діяльності керованої системи – організації, реалізацію цілей і стратегій, досягнення певних якісних і кількісних економічних результатів.

Ефективність менеджменту залежить від багатьох факторів, до яких слід віднести: обмеженість економічних ресурсів; нераціональність їх розподілу; прагнення господарюючих суб'єктів до організаційного розвитку та отримання максимального ефекту при найменших витратах; запобігання негативного впливу інституційних систем менеджменту, або адаптування до нових умов цих систем.

Оцінювати ефективність менеджменту слід залежно від того, наскільки організація досягає її мети.

Слід розділити поняття «ефективність управління ресурсами» та «ефективність витрат», хоча вони, безумовно, тісно взаємопов'язані. Якщо в найзагальнішому вигляді ефективність з точки зору економіки розглядається як співвідношення результатів і витрат, то ефективність управління ресурсами слід розглядати як співвідношення отриманого результату економічних ресурсів, скорочення витрат на виробництво і реалізацію продукції, підвищення віддачі на одиницю використовуваних ресурсів – і витрат на управління ресурсами. Ефективність витрат – це є співвідношення отриманого результату (обсягів виробництва, продажу, прибутку) до самих витрат підприємства, пов'язаних з виробництвом і реалізацією продукції. З цього можна зробити висновок, що в основі підвищення ефективності витрат на виробництво і реалізацію продукції лежить ефективне управління ресурсами підприємства.

Таку відмінність можна пояснити і тим, що управління ресурсами являє собою більш широке поняття, ніж здійснення витрат. Процес управління ресурсами підприємства передбачає їх залучення для створення продукції, безпосереднє використання перетворених вихідних ресурсів у блага (реалізація перетворених ресурсів – продукція – споживач).

Таким чином, витрати характеризують перехідний стан від вихідних ресурсів до кінцевого результату виробництва, тобто представляють собою міру використання ресурсів. В рамках нашого дослідження ми розглядаємо саме цей етап управління ресурсами підприємства. Підвищення ефективності використання ресурсів має відбуватися з метою вдосконалення управління витратами підприємства. Для цього пропонується використовувати адаптивно-функціональний підхід, який полягає в наступному:

1) адаптивність проявляється в тому, що для вдосконалення системи управління витратами пропонується система методів, сформована з урахуванням сукупності факторів, що визначають умови використання ресурсів підприємства;

2) функціональність полягає в тому, що основні чинники, що визначають умови споживання ресурсів, виявляються і

досліджуються шляхом вивчення механізму їх впливу на витрати і логіку управління ними.

Кожен етап управління ресурсами підприємства втілюється шляхом здійснення відповідного етапу управління витратами:

1) формування ресурсів відповідає інвестиційному етапу управління витратами, на якому відбувається вплив на майбутні витрати підприємства;

2) використання ресурсів відповідає виробничому етапу управління затратами, на якому відбувається здійснення витрат на виробництво продукції;

3) реалізація раніше використаних і перероблених в результаті виробничої діяльності ресурсів відповідає етапу звернення як стадії управління витратами підприємства, на якому вироблена продукція доводиться до покупця.

Кожен етап управління витратами припускає використання специфічних методів, вибір яких залежить від виду управління витратами. Залежно від часового горизонту прийнятих рішень і ступеня їх впливу на подальшу діяльність підприємства ми пропонуємо розрізняти такі види управління витратами:

- стратегічне управління витратами, орієнтоване на довгострокову перспективу (від одного року і більше) і передбачає прийняття рішень, які мають вплив на всю подальшу діяльність підприємства;

- поточне управління витратами, орієнтоване на середньострокову перспективу (один рік) і припускає прийняття рішень, які мають вплив на окремі види або групи витрат;

- оперативне управління витратами, орієнтоване на короткострокову перспективу в межах одного року і передбачає прийняття коригуючих управлінських рішень, пов'язаних з вирішенням щоденних завдань.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. В основі підвищення ефективності витрат на виробництво і реалізацію продукції лежить ефективне управління ресурсами підприємства. З метою вдосконалення управління витратами підприємства пропонується використовувати адаптивно-функціональний підхід. Кожен етап, вид і функціональний елемент управління витратами вимагає застосування специфічних методів управління та обліку

факторів, що визначають умови використання ресурсів підприємства. Для створення ефективної системи управління витратами необхідно систематизувати методи і розробити критерії їх вибору.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кандалицев В.Г. Сбалансированное управление предприятием [Електронний ресурс] / В. Г.Кандалицев. Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/596409/>
2. Грязнова А.Г. Микроэкономика. Теория и практика / А.Г.Грязнова, А.А. Юданова. М. : Кнорус, 2006. 624 с
3. Румянцева Е.Е. Новая экономическая энциклопедия / Е.Е. Румянцева. 2-е изд. М.: ИНФРА-М, 2006. Т. VI. 810 с.
4. Положення з бухгалтерського обліку «Витрати організації» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
5. Скоромник В.И. Управление затратами [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://iteam.ru/publications/finances/section_30/article_1418
6. Бахрушина М.Л. Бухгалтерский управленческий учет: учеб. пособие / М.Л. Бахрушина. М.: Финстатинформ, 2000. 359 с.
7. Управление затратами: опыт практиков // Фин.директор. 2006. № 4.
8. Шанк Д. Стратегическое управление затратами. Новые методы увеличения конкурентоспособности / Д.Шанк, В.Говиндараджан. М. : Бизнес Микро, 1999. 288 с.
9. Бабицкий А.Ф. Методология анализа экономических процессов и управления [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. Ф. Бабицкий ; Міжрегіональна академія управління персоналом (МАУП). - К. : МАУП, 2003. - 125 с.
10. Бандурин А.В. Проблемы оперативного управления активами корпораций / А.В. Бандурин, С.І. Басалай, І.А.Ли; под ред. В. В. Бандурина. М.: ТДДС столица-8, 1999. 164 с.
11. Мазур И.И. Эффективный менеджмент: учеб. пособие для вузов / И.И.Мазур, В.Д. Шапиро, Н.Г. Ольдсррогс. М.: Высш. шк., 2003. 555 с

*Рецензент д.е.н., професор УкрДУЗТ Кірдіна О.Г.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДУЗТ Полякова О.М.*